

Zorg vanuit de plaatselijke gemeente

Pastorale ondersteuning, geestelijke adoptie, professionele samenwerking, bevrijdingsgebed en diaconale initiatieven

BELEID • PRAKTIJK • VEILIGHEID

Voor kerkenraden, pastorale teams en hulpverleners

Inhoud

- 1 Hoofdconclusie en leeswijzer
- 2 De eigen bijdrage van een gemeente
- 3 Wat professionele zorg biedt
- 4 Infographic Samen sterk met verschillende rollen
- 5 Grenzen van pastorale hulp
- 6 Voorwaarden voor samenwerking
- 7 Afspraken in een lokaal zorgconvenant
- 8 Signaleren en verwijzen
- 9 Privacy dossier en informatie delen
- 10 Vrijwilligersbeleid en veilige gemeente
- 11 Geestelijke adoptie betekenis
- 12 Bijbelse onderbouwing
- 13 Grenzen bij geestelijke adoptie
- 14 Infographic Relationele nabijheid zonder afhankelijkheid
- 15 Praktijkvoorbeeld pastorale maatjes
- 16 Bevrijdingsgebed binnen een christelijke visie
- 17 Verbinding met professionele hulp
- 18 Infographic Stoplicht voor gebed en zorg
- 19 Risico's en kritische vragen
- 20 Diaconale initiatieven in de buurt
- 21 Voorbeelden uit Nederland
- 22 Infographic Van nood naar duurzame steun
- 23 Onderzoekscijfers kerkelijke armoedehulp
- 24 Cijfers over vrijwilligerswerk
- 25 Cijfers van landelijke initiatieven
- 26 Een uitvoerbaar lokaal model
- 27 Tabellen Rollen en verantwoordelijkheden
- 28 Implementatie in twaalf maanden
- 29 Evaluatie en kwaliteitsindicatoren
- 30 Conclusie
- 31 Bronnen en verantwoording

Hoofdconclusie en leeswijzer

Een plaatselijke gemeente kan professionele zorg goed aanvullen waar zij iets biedt wat een behandelrelatie meestal niet kan leveren: langdurige nabijheid, gewone sociale contacten, praktische hulp, zingeving, rituelen, gebed en een netwerk waarin iemand mee kan doen. De gemeente is op haar sterkst als zij niet probeert de behandelaar te vervangen, maar helpt om herstel in het dagelijks leven vol te houden.

De kernvoorwaarde is rolhelderheid. Pastoraat begeleidt geloofs- en levensvragen. Vrijwilligers bieden contact en praktische steun. Bevoegde professionals diagnosticeren en behandelen psychische, medische en sociale problematiek. Wanneer deze rollen worden vermengd, ontstaan risico's op gemiste diagnostiek, afhankelijkheid, schending van privacy en geestelijke druk.

Geestelijke adoptie wordt in dit rapport gebruikt als metafoor voor duurzame opname in de geloofsgemeenschap. Zij geeft niemand ouderlijk gezag over een volwassene. Gezonde geestelijke verwantschap is wederkerig, vrijwillig, meervoudig en ingebed in de hele gemeente. Zij kent grenzen, een klachtenroute en de vrijheid om relaties te veranderen of te beëindigen.

Bevrijdingsgebed kan voor sommige christenen betekenisvol zijn, maar moet bescheiden, toetsbaar en aanvullend blijven. Psychische symptomen mogen niet automatisch demonisch worden verklaard. Behandeling en medicatie worden nooit zonder de voorschrijver veranderd. Bij kwetsbaarheid zijn toestemming, professionele afstemming en nazorg noodzakelijk.

De eigen bijdrage van een gemeente

Een gemeente kan een mens blijven zien wanneer een behandeltraject eindigt. Zij kan samen eten, vervoer regelen, boodschappen doen, bezoek bieden, helpen met formulieren en iemand uitnodigen om bij te dragen. Dat zijn gewone activiteiten, maar juist daarin ontstaan ritme, waardigheid en verbondenheid.

Pastorale zorg voegt taal voor hoop, schuld, vergeving, verlies, roeping en Godsbeeld toe. Professionele hulpverleners kunnen die dimensie meenemen, maar hebben niet altijd dezelfde traditie, gemeenschap of tijd. Een kerk kan bovendien rituelen bieden rond rouw, ziekte, herstel en nieuwe levensfasen.

De aangeleverde tekst van Jim Wilder benadrukt terecht dat herstel niet alleen individueel is en dat sociale banden veranderingen kunnen dragen. De militaire taal over invasie, geestelijke strijd en het ontdekken van verborgen informatie is echter geen neutrale beschrijving en kan bij kwetsbare mensen angst en suggestie versterken. Daarom neemt dit rapport de relationele intuïtie over, maar begrenst het claims over trauma, openbaring en bevrijding.

De gemeente helpt het meest wanneer mensen niet uitsluitend ontvanger blijven. Wie dat wil kan koken, bidden, tuinieren, gastvrouw zijn of later zelf maatje worden. Deelname mag nooit als tegenprestatie voor hulp worden geëist.

Wat professionele zorg biedt

Professionele zorg brengt bevoegdheid, diagnostiek, behandelmethoden, dossiervoering, crisisroutes en tuchtrecht. Huisarts, wijkteam, ggz, verslavingszorg, maatschappelijk werk en geestelijke verzorging hebben ieder een eigen taak. Een kerk kan signaleren en ondersteunen, maar kan deze infrastructuur niet verantwoord nabootsen met alleen goede bedoelingen.

Een psycholoog of psychiater beoordeelt onder meer suïcidaliteit, psychose, trauma, stemming, middelengebruik en medicatie. Een sociaal werker kan inkomen, wonen, veiligheid en toegang tot voorzieningen organiseren. Een geregistreerd geestelijk verzorger biedt professionele begeleiding bij zingeving en levensbeschouwing en werkt volgens een beroepsstandaard.

De winst van samenwerking ontstaat wanneer behandeling en gemeenschap elkaar informeren zonder rollen te vermengen. De professional kan met toestemming uitleggen welke steun helpend is. De gemeente kan terugkoppelen dat afspraken niet haalbaar lijken, zonder zelf diagnoses te stellen. De hulpvrager blijft eigenaar van informatie en doelen.

Professionele afstand is geen gebrek aan liefde. Zij beschermt cliënt en hulpverlener. Gemeentelijke nabijheid is evenmin automatisch veiliger: ook langdurige relaties vragen toezicht, grenzen en aanspreekbaarheid.

Infographic Samen sterk met verschillende rollen

De drie domeinen vullen elkaar aan wanneer ieder zijn eigen verantwoordelijkheid houdt.

Gemeente	Gedeeld	Professionele zorg
Nabijheid en gemeenschap	Doelen van de hulpvrager	Diagnostiek en behandeling
Gebed en rituelen	Veiligheidsplan	Crisisbeoordeling
Praktische steun	Warme overdracht	Medicatie en medische zorg
Langdurig meedoen	Evaluatie met toestemming	Beroepscode en tuchtrecht

De hulpvrager staat in het midden en bepaalt zo veel mogelijk wie informatie ontvangt.

Grenzen van pastorale hulp

Pastorale hulp begint bij een duidelijke uitleg: wat bieden wij, wie is verantwoordelijk, hoe lang duurt het contact en wat doen we bij risico? Een pastor spreekt geen behandelgarantie uit, stelt geen medische diagnose en presenteert persoonlijke indrukken niet als bindend woord van God.

De begeleider bewaakt lichamelijke, seksuele, financiële en digitale grenzen. Geen geheime ontmoetingen, geen leningen zonder beleid, geen onbeperkte bereikbaarheid en geen aanraking zonder expliciete toestemming. Dubbele relaties vragen extra zorg, bijvoorbeeld wanneer een pastor tegelijk werkgever, familielvriend of kerkenraadslid is.

Vertrouwelijkheid is belangrijk maar niet absoluut. Bij acuut gevaar, vermoedens van mishandeling of wettelijke verplichtingen wordt volgens een vooraf bekend protocol gehandeld. De pastor belooft daarom geen geheimhouding die later niet kan worden gehouden.

Grenzen beschermen ook de vrijwilliger. Een maatje heeft recht op training, intervisie, vervanging en een maximum aan tijd en caseload. Schuldgevoel mag nooit de motor van inzet worden.

Voorwaarden voor samenwerking

Samenwerking begint met een sociale kaart: huisartspraktijken, wijkteam, ggz-crisisdienst, Veilig Thuis, schuldhulp, verslavingszorg, voedselbank, opvang, maatschappelijk werk en professionele geestelijke verzorging. Namen en telefoonnummers moeten actueel en voor aangewezen coördinatoren bereikbaar zijn.

De kerk wijst één zorgcoördinator en één vervanger aan. Zij voeren geen behandeling uit, maar bewaken intake, matching, risico-inschatting, verwijzing, evaluatie en beëindiging. De kerkenraad stelt mandaat, budget en rapportagelijnen vast.

Informatie-uitwisseling gebeurt alleen met specifieke toestemming: welk gegeven, met wie, met welk doel en voor welke periode. Een algemene toestemmingszin bij de start is onvoldoende. Bij acuut gevaar volgt men de wettelijke en professionele route en documenteert men waarom van toestemming is afgeweken.

Samenwerkingspartners bespreken vooraf geloofstaal. De professional hoeft de theologie van de gemeente niet over te nemen; de gemeente hoeft zingeving niet te verbergen. Beiden spreken af dat symptomen nooit alleen geestelijk of alleen psychologisch worden geduid zonder onderzoek.

Afspraken in een lokaal zorgconvenant

Een compact convenant benoemt doelgroep, aanbod, uitsluitingscriteria, bereikbaarheid, escalatie, privacy, financiering, klachten en evaluatie. Het maakt duidelijk dat kerkelijke hulp vrijwillig is en beschikbaar kan zijn ongeacht lidmaatschap, doop, bijdrage of instemming met geloofsovertuigingen.

De gemeente spreekt af wie mag verwijzen en wie terugkoppeling ontvangt. Een vrijwilliger belt bij zorgsignalen de coördinator, niet eigenhandig de behandelaar. De hulpvrager is zo veel mogelijk aanwezig bij overdracht of krijgt de tekst vooraf te zien.

Er komt een noodkaart voor suïcidaliteit, geweld, psychose, vermissing, intoxicatie, huiselijk geweld en kindveiligheid. De kaart bevat geen eigen kerkelijke crisisprocedure naast 112, huisarts, crisisdienst of Veilig Thuis, maar beschrijft hoe men daarop aansluit.

Jaarlijks evalueren kerk en partners anoniem aantallen, wachttijd, verwijzingen, incidenten en leerpunten. Er worden geen succesverhalen gepubliceerd zonder vrije en hernieuwde toestemming.

Signaleren en verwijzen

Vrijwilligers hoeven geen diagnose te herkennen. Zij leren veranderingen opmerken: ernstige slapeloosheid, verwardheid, wanen, stemmen die opdrachten geven, suïcidale uitspraken, geweld, verwaarlozing, middelenintoxicatie, plots verlies van functioneren of angst voor een partner of ouder.

Een eenvoudige route is vragen, luisteren, samenvatten en opschalen. Vraag rechtstreeks naar veiligheid en suïcide wanneer daar aanleiding voor is. Beloof niet het geheim te bewaren. Laat iemand bij acuut risico niet alleen en schakel 112 of passende crisiszorg in.

Niet-acute verwijzing wordt warm gemaakt: samen bellen, uitleggen wat iemand kan verwachten, vervoer regelen en later vragen hoe het ging. Een folder meegeven is soms te weinig, vooral bij schaamte, taalproblemen of beperkte uitvoeringsvaardigheden.

Na verwijzing blijft gewone nabijheid mogelijk. De gemeente vraagt niet naar therapiedetails, maar kan wel koken, wandelen of meegaan naar een afspraak. Zo blijft behandeling bij de professional en verbondenheid bij het netwerk.

Privacy dossier en informatie delen

Een kerk verwerkt vaak gevoelige persoonsgegevens over gezondheid, geloof en relaties. Verzamel daarom alleen wat noodzakelijk is. Een pastorale notitie bevat datum, doel, afspraken, risico's en verwijzing, zonder speculatieve diagnoses of uitspraken over demonen, daderschap of verborgen herinneringen.

Bewaar gegevens in een beveiligd systeem met beperkte toegang, een bewaartermijn en een vernietigingsprocedure. Persoonlijke telefoons, gedeelde e-mailboxen en informele groepsapps zijn ongeschikt voor casusdetails. Gebedslijsten mogen geen medische informatie bevatten zonder expliciete toestemming.

De hulpvrager weet wie toegang heeft en kan feitelijke onjuistheden laten corrigeren. Een behandelaar ontvangt alleen relevante informatie. Kerkenraad en gemeente krijgen geaggregeerde cijfers, geen herkenbare verhalen.

Foto's, getuigenissen en fondsenwervende verhalen vragen aparte toestemming. Afhankelijkheid kan vrije toestemming ondermijnen; vraag daarom opnieuw wanneer de acute hulp voorbij is.

Vrijwilligersbeleid en veilige gemeente

Selectie is meer dan beschikbaarheid. Vraag naar motivatie, draagkracht, grenzen en relevante ervaring. Voor intensieve rollen horen referenties, een gedragscode en waar passend een VOG bij de basis. Niemand begeleidt alleen omdat hij zichzelf profetisch, therapeutisch of bijzonder geroepen noemt.

Training omvat luisteren, macht, trauma-sensitief werken, suïcidesignalering, privacy, kindveiligheid, huiselijk geweld, culturele verschillen en verwijzen. Oefenen met casussen is belangrijker dan alleen theorie.

Iedere vrijwilliger heeft een supervisor en vaste intervisie. Meldingen gaan naar een onafhankelijke vertrouwenspersoon of klachtenroute, niet uitsluitend naar de leidinggevende die het project verdedigt. De PKN-bibliotheek voor Veilige Gemeente biedt modellen voor gedragscode, meldprotocol en omgang met misbruik in pastorale relaties.

Een kerk rapporteert incidenten en bijna-incidenten en past beleid aan. Vergeving of verzoening vervangt onderzoek, bescherming en consequenties niet.

Geestelijke adoptie betekenis

Geestelijke adoptie is geen vaste bijbelse ambtstitel. In de aangeleverde teksten gebruikt Wilder het begrip voor het opnemen van kwetsbare of geïsoleerde mensen in een geestelijke familie. De bruikbare kern is duurzame verbondenheid: iemand krijgt niet alleen een gesprek, maar meerdere betrouwbare relaties en een plaats om te ontvangen én bij te dragen.

Het woord adoptie kan tegelijk te zwaar zijn. Het kan permanente loyaliteit, exclusiviteit of ouderlijk gezag suggereren. Daarom is het veiliger te spreken over een netwerk van geestelijke verwantschap, tenzij alle betrokkenen precies begrijpen wat de metafoor wel en niet betekent.

Een gezonde vorm is meervoudig. Een maatje, gezin, kleine groep, pastor en professionele hulpbron dragen elk een deel. Niemand wordt de enige vader, moeder of redder. De hele gemeente blijft verantwoordelijk voor cultuur en toezicht.

De relatie groeit in gewone tijd: maaltijden, verjaardagen, vervoer, samen bidden en samen iets doen. Intensieve gesprekken zijn niet het centrum. De ander wordt niet gereduceerd tot trauma of hulpvraag.

Bijbelse onderbouwing

Het Nieuwe Testament spreekt over aanneming tot kinderen door God in Christus, onder meer in Romeinen 8:15-17, Galaten 4:4-7 en Efeziërs 1:5. Deze teksten funderen eerst Gods handelen. Een gemeentelid kan daarom niet Gods plaats innemen of aanspraak maken op gehoorzaamheid die alleen God toekomt.

De gemeente wordt beschreven als lichaam en huisgezin van God. In 1 Korintiërs 12 zijn leden verschillend en onderling afhankelijk; Efeziërs 2:19 noemt gelovigen huisgenoten van God. Markus 3:31-35 relativeert bloedbanden zonder natuurlijke familie te ontkennen.

Jakobus 1:27, Handelingen 2:42-47, Handelingen 4:32-35 en Galaten 6:2 verbinden geloof met zorg voor kwetsbaren, delen en lasten dragen. 1 Timoteüs 5 laat tegelijk zien dat zorg geordend moet worden en dat familie, gemeente en leiding verschillende verantwoordelijkheden hebben.

Paulus gebruikt vaderlijke en moederlijke beelden voor bediening, maar verbiedt overheersing niet minder duidelijk. Jezus waarschuwt tegen titels en macht die de plaats van de hemelse Vader innemen. Bijbelse verwantschap legitimeert dus nabijheid én begrenzing.

Grenzen bij geestelijke adoptie

Er is geen exclusiviteit: de betrokkene mag andere kerken, vrienden, familie en professionals behouden. Er is geen financiële of seksuele relatie en geen aanspraak op wonen, nalatenschap of beslissingsmacht. Grote giften en leningen gaan via vastgesteld beleid.

De relatie heeft een afgesproken vorm en evaluatiemoment. Permanente liefde betekent niet permanente beschikbaarheid van één vrijwilliger. Wisseling of beëindiging kan nodig zijn en wordt zorgvuldig voorbereid.

Een mentor spreekt niet namens God over partnerkeuze, behandeling, verhuizing of contact met familie. Advies blijft advies. Bij een machtsverschil wordt toestemming extra zorgvuldig getoetst.

Kinderen en kwetsbare volwassenen krijgen nooit een informele “adoptie” buiten safeguarding, gezag en professionele kaders. De term mag juridische adoptie, pleegzorg of mentorschap niet verhullen.

Infographic Relationele nabijheid zonder afhankelijkheid

Gezonde nabijheid	Waarschuwingssignaal
Meerdere relaties dragen de steun	Eén persoon wordt onmisbaar
Keuze en wederkerigheid	Gehoorzaamheid of dankbaarheid wordt geëist
Afspraken en evaluatie	Onbeperkte bereikbaarheid
Openheid voor professionals	Isolatie van familie of zorg
Vrijheid om te stoppen	Schuld of dreiging bij afstand

Praktijkvoorbeeld pastorale maatjes

Een alleenstaande man keert na klinische behandeling terug naar de wijk. Met zijn toestemming bespreken behandelaar, gemeentelijke coördinator en hijzelf wat helpt: vaste structuur, geen gesprekken over symptomen na 22.00 uur en snel contact met de huisarts bij ernstige slapeloosheid.

Twee maatjes delen de ondersteuning. De één wandelt wekelijks, de ander nodigt hem tweemaal per maand uit voor een maaltijd. De pastor spreekt maandelijks over geloof en schaamte. Niemand vraagt naar therapieverslagen. De man kiest zelf welke kerkdiensten en activiteiten hij bezoekt.

Na drie maanden raakt één maatje overbelast. Omdat de relatie in een team is ingebed, wordt de frequentie verlaagd zonder dat de man wordt verlaten. De coördinator bespreekt de verandering open en zoekt een activiteit waarin de man zelf kan bijdragen.

De casus laat zien dat continuïteit ontstaat door afspraken en meerdere relaties, niet door grenzeloze beschikbaarheid van één “geestelijke ouder”.

Bevrijdingsgebed binnen een christelijke visie

Bevrijdingsgebed is gebed om vrijheid van zonde, angst, gebondenheid of ervaren invloed van het kwaad. Christelijke tradities verschillen sterk: sommige gebruiken vooral het Onze Vader, doop, schuldbelijdenis en zegen; andere kennen expliciete gebeden tegen demonische invloed.

Een veilige basis is dat de persoon niet wordt vernederd, vastgehouden, ondervraagd of onder druk gezet om manifestaties te tonen. Gebed is vrijwillig, rustig, tijdgebonden en ingebed in reguliere pastorale zorg. Sensationele taal en publieke sessies zijn ongeschikt.

De aangeleverde teksten presenteren geestelijke strijd soms als verklaring voor psychische en relationele problemen. Dat is een geloofsinterpretatie, geen klinische bevinding. Stemmen, dissociatie, paniek, trauma en psychose vragen deskundige beoordeling. Een spirituele betekenis kan naast behandeling bestaan, maar mag haar niet blokkeren.

Gebed richt zich op hoop, veiligheid, verbondenheid met Christus en concrete volgende stappen. Het probeert geen verborgen herinneringen, misbruik of occulte betrokkenheid te produceren.

Verbinding met professionele hulp

De Church of England behandelt bevrijdingsbediening als specialistisch werk onder safeguarding. Haar richtlijn vraagt toegang tot geestelijken, artsen, psychologen en psychiaters en vereist medische consultatie wanneer formele rituelen worden overwogen. Zij benoemt toestemming, gegevensbescherming, competentie en doorlopende pastorale zorg.

Een Nederlandse gemeente kan dit vertalen naar een lokaal team met kerkelijk mandaat, training, tweepersoonsregel, onafhankelijke safeguarding en een vaste psychiatrische of psychologische consultatieroute. De behandelaar hoeft geen theologische uitspraak te doen; hij beoordeelt risico, wilsbekwaamheid, symptomen en interactie met behandeling.

Met toestemming kan een professional adviseren over prikkelbelasting, duur, aanwezigheid van een vertrouwd persoon en signalen om te stoppen. De gemeente meldt vooraf dat gebed geen diagnostiek of behandeling is.

Nooit wordt medicatie gewijzigd, behandeling afgezegd of crisiszorg uitgesteld. Beking, vergeving en bevrijding worden niet als voorwaarde voor hulp gesteld.

Infographic Stoplicht voor gebed en zorg

GROEN	Rust, keuze, werkelijkheidstoetsing	Pastoraal gebed kan doorgaan
ORANJE	Toenemende angst, dissociatie, slapeloosheid, zorgconflict	Stop inhoudelijk werk, overleg en verwijst
ROOD	Suïcidegevaar, psychose, geweld, dwang, verlies van contact	Geen bevrijdingsgebed; schakel acute professionele hulp in

Risico's en kritische vragen

Spirituele taal kan betekenis geven, maar ook bronverwarring veroorzaken. Een innerlijke gedachte of lichamelijke reactie is niet automatisch informatie van God. Begeleiders gebruiken daarom voorlopige taal: "Wat betekent dit voor jou?" in plaats van "God laat zien dat...".

Demonisering kan stigma en angst vergroten, vooral bij psychose, dwang, trauma, autisme of culturele verschillen. Ook kan zij verantwoordelijkheid verschuiven: schadelijk gedrag blijft begrensd en behandeld, ongeacht geestelijke uitleg.

De aangeleverde tekst God of Satan als vader bevat brede uitspraken over satanisten, seksualiteit, dissociatie en vaderrelaties. Veel daarvan worden niet onderbouwd met hedendaags onafhankelijk onderzoek en kunnen groepen stigmatiseren. Het bruikbare inzicht is bescheidener: ervaringen met ouders kunnen iemands Godsbeeld en vertrouwen beïnvloeden.

Goede toetsvragen zijn: neemt vrijheid toe, blijft werkelijkheidstoetsing intact, kan iemand nee zeggen, is er onafhankelijke tegenspraak, wordt professionele zorg gerespecteerd en kan de aanpak veilig worden gestopt?

Diaconale initiatieven in de buurt

Een gemeente kan klein beginnen: maaltijd, koffie-inloop, kledingpunt, formulierenhulp, vervoer, taalmaatjes, huiswerkbegeleiding, rouwgroep, bezoekwerk, klusteam of energieadvies. Start bij aantoonbare behoefte en stem af met wijkteam en bestaande initiatieven.

Een voedselproject vraagt voedselveiligheid, koeling, aansprakelijkheid, toegankelijkheid en samenwerking met Voedselbanken Nederland of lokale partners. Een opvangproject vraagt professionele bezetting, brandveiligheid, nachtdienst, agressiebeleid, middelenbeleid en afspraken met gemeente en zorg. Een kerkgebouw alleen maakt nog geen verantwoorde opvang.

SchuldHulpMaatje laat zien hoe kerkelijke motivatie kan worden gecombineerd met gecertificeerde vrijwilligers, coördinatie, registratie en samenwerking. Present koppelt groepen vrijwilligers aan vragen van maatschappelijke organisaties. Zulke modellen beperken solistisch handelen.

Diaconaat dient zonder verborgen bekeringsvoorwaarde. Geloofsgesprek en gebed kunnen worden aangeboden, maar weigering verandert de praktische hulp niet.

Voorbeelden uit Nederland

De Pauluskerk Rotterdam combineert een open huiskamer met maaltijden, kleding, douche, sociaal werk, medische en juridische hulp en noodopvang. Het jaarverslag beschrijft samenwerking met straatartsen, opvang, gemeente, Rode Kruis, Leger des Heils en andere partners. Dit is een voorbeeld van kerkelijke identiteit met professionele functies en warme verwijzing.

Open Huis Crooswijk en andere Rotterdamse inloophuizen bieden maaltijden, taal, formulierenhulp, kinderwerk en voedselbankuitgifte. Hun kracht ligt in langdurige aanwezigheid in de wijk en een lage drempel.

Kerk in Actie meldde over 2024 meer dan 75 kerkelijke inleverpunten voor voedselbanken, ruim 10.000 mensen met schulden die hulp kregen van een maatje en huisvesting via De Thuisgevers voor 762 statushouders, van wie 384 doorstroomden.

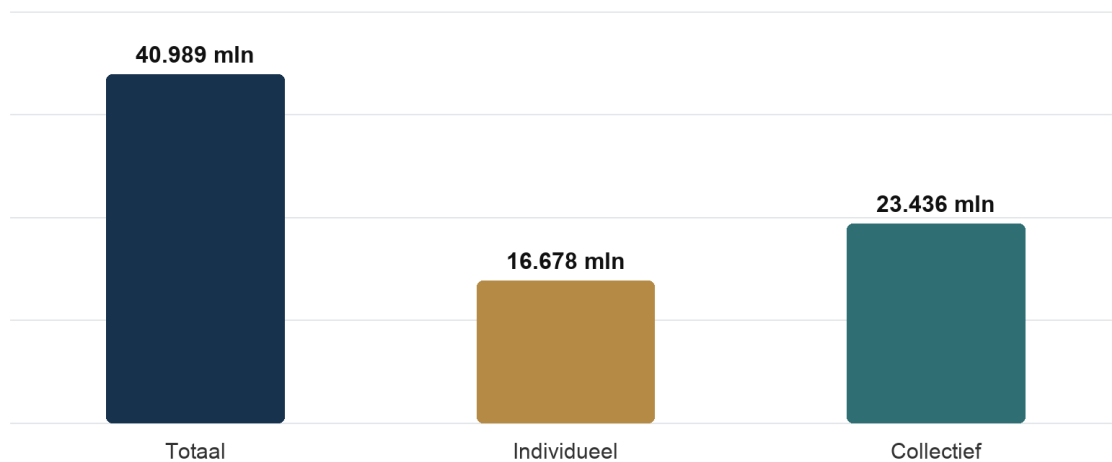
Landelijke voorbeelden zijn Voedselbanken Nederland, SchuldHulpMaatje, Present, HipHelpt, Netwerk DAK en het Leger des Heils. Een lokale gemeente kan partner, vindplaats, vrijwilligersteam of financier zijn zonder zelf een volledige organisatie op te bouwen.

Infographic Van nood naar duurzame steun

Fase	Vraag	Actie
1 Zien	Wat speelt er werkelijk?	Luisteren, behoefte en risico verhelderen
2 Verbinden	Wie is al betrokken?	Netwerk en professionals verbinden
3 Handelen	Wat kan de kerk verantwoord doen?	Eén afgebakende interventie starten
4 Verwijzen	Wat vereist bevoegdheid?	Warm overdragen en steun voortzetten
5 Evalueren	Helpt dit en blijft het veilig?	Bijstellen, stoppen of opschalen

Onderzoekscijfers kerkelijke armoedehulp

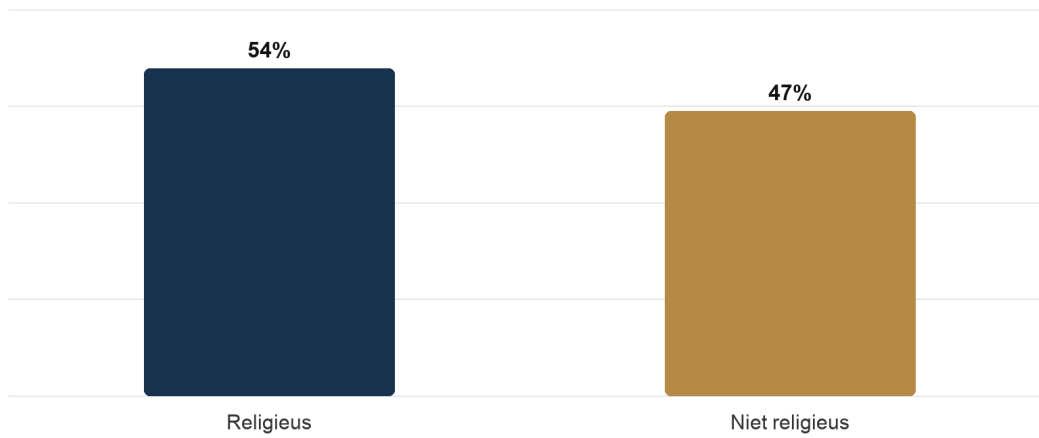
Geschatte kerkelijke uitgaven aan armoedebestrijding in 2021

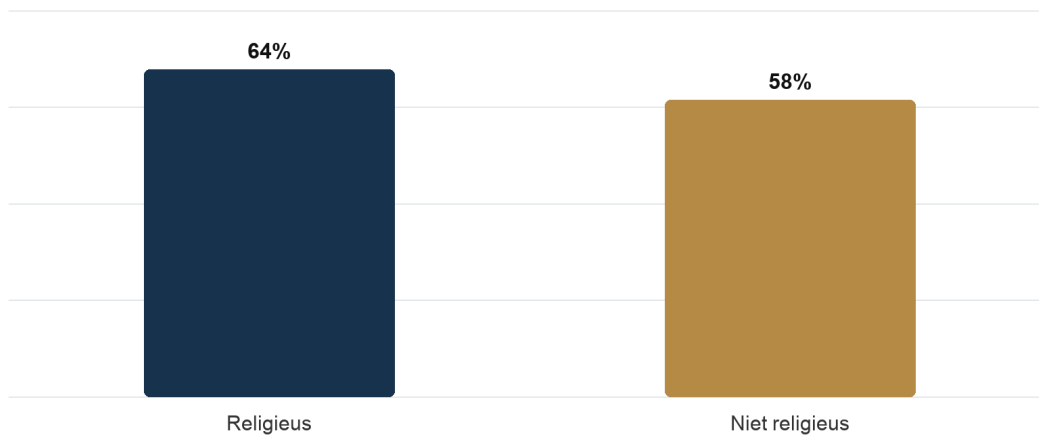
Bron en duiding: het armoedeonderzoek 2022 rapporteert schattingen voor 2021. De bedragen zijn geëxtrapoleerd uit een respons van 418 organisaties; uitschieters en verschillende deelnamepercentages maken optellen en vergelijken niet volledig sluitend.

Cijfers over vrijwilligerswerk

Aandeel dat vrijwilligerswerk doet in 2024

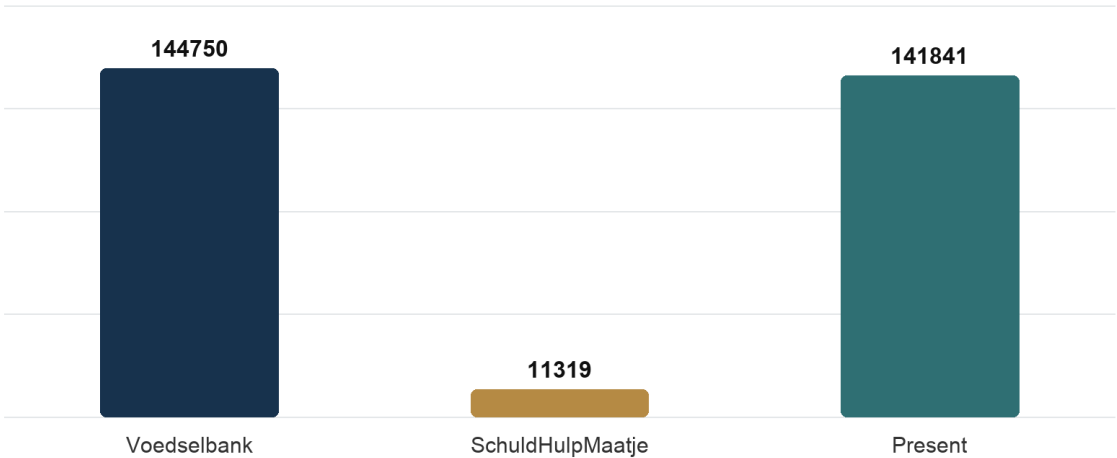
Vrijwilligers die regelmatig actief zijn in 2024

CBS 2024: mensen die zich tot een religieuze of levensbeschouwelijke groep rekenen deden vaker vrijwilligerswerk dan niet-religieuze mensen. Dit is een samenhang, geen bewijs dat religie de oorzaak is; leeftijd, opleiding, inkomen en woonomgeving spelen eveneens mee.

Cijfers van landelijke initiatieven

Bereikte mensen volgens jaarcijfers 2024 of 2025

Bron en duiding: afzonderlijke jaarcijfers van Voedselbanken Nederland (2024), SchuldHulpMaatje (2024) en Present Nederland (2025). De organisaties gebruiken verschillende definities van bereik; de balken zijn daarom geen ranglijst van effectiviteit.

Organisatie	Jaar	Aanvullende cijfers
Voedselbanken Nederland	2024	32.558 huishoudens per week; 14.172 vrijwilligers; 180 lokale voedselbanken
SchuldHulpMaatje	2024	46.548 mensen online preventief geholpen; 3.334 vrijwilligers
Present Nederland	2025	56.194 deelnemers; 13.723 projecten; actief in 105 gemeenten

Een uitvoerbaar lokaal model

Laag één is gemeenschapsleven: gastvrijheid, kleine groepen, maaltijden en wederkerige deelname. Dit is voor iedereen beschikbaar en vraagt geen hulpverleningslabel.

Laag twee is georganiseerde informele hulp: maatjes, bezoek, vervoer, praktische hulp en pastorale gesprekken. Hiervoor gelden intake, matching, training, coördinatie en evaluatie.

Laag drie is professionele samenwerking: warme verwijzing, consultatie, zorgafstemming met toestemming en gezamenlijke crisisroutes. De gemeente financiert eventueel eigen professionele uren, maar maakt functie, registratie en klachtregeling zichtbaar.

Laag vier is specialistische kerkelijke bediening zoals intensief gebed. Deze laag heeft de strengste selectie, toestemming, safeguarding, verslaglegging en professionele consultatie. Wie niet wil deelnemen behoudt volledig toegang tot andere steun.

Rollen en verantwoordelijkheden

Rol	Doet wel	Doet niet
Kerkenraad	Kaders, budget, toezicht	Individuele casussen inhoudelijk sturen
Zorgcoördinator	Intake, matching, verwijzing	Diagnostiek of behandeling
Pastor	Geloofs- en levensvragen begeleiden	Medicatieadvies of dwang
Maatje	Contact en praktische steun	24 uur bereikbaar zijn
Professional	Beoordelen en behandelen	Kerkelijke loyaliteit eisen
Vertrouwenspersoon	Melders opvangen en route bewaken	Zelf onderzoek en sanctionering combineren
Hulpvrager	Doelen en toestemming bepalen	Dankbaarheid of geloofsprestatie leveren

Implementatie in twaalf maanden

Maand 1 tot 3: luister naar hulpvragers en wijkpartners, maak een sociale kaart, benoem coördinator en vertrouwenspersoon en stel grenzen vast. Begin nog niet met intensieve casussen.

Maand 4 tot 6: maak gedragscode, privacybeleid, meldprotocol, noodkaart, vrijwilligersprofielen en samenwerkingsovereenkomsten. Train een kleine pilotgroep en oefen met scenario's.

Maand 7 tot 9: start één afgebakend aanbod, bijvoorbeeld maaltijd plus maatjes. Registreer alleen noodzakelijke gegevens. Plan maandelijks intervisie en een evaluatie na ieder traject.

Maand 10 tot 12: beoordeel bereik, veiligheid, doorverwijzing en belasting. Laat een externe partner beleid en incidenten toetsen. Schaal alleen op wanneer coördinatie, financiering en professionele aansluiting meegroeien.

Evaluatie en kwaliteitsindicatoren

Kwaliteit gaat niet alleen over aantallen. Meet ook wachttijd, bereik van niet-leden, tijdige verwijzing, ervaren keuzevrijheid, continuïteit, klachten, incidenten en belasting van vrijwilligers. Vraag hulpvragers anoniem of zij zich gerespecteerd en vrij voelden.

Voor pastorale trajecten zijn doelen bijvoorbeeld minder isolement, hervatting van dagritme, deelname aan gemeenschap of betere aansluiting op zorg. Claim geen genezing wanneer alleen een getuigenis beschikbaar is.

Voor diaconale projecten worden output en uitkomst onderscheiden. Het aantal maaltijden is output; stabiel contact met schuldhulp of huisvesting is een mogelijke uitkomst. Niet elke verandering is door de kerk veroorzaakt.

Publiceer jaarlijks een kort verslag met cijfers, beperkingen, incidentlessen, partners en plannen. Transparantie versterkt vertrouwen en voorkomt dat succesverhalen de enige maatstaf worden.

Conclusie

Een plaatselijke gemeente kan professionele zorg wezenlijk aanvullen door duurzame relaties, zingeving en praktische solidariteit. Dat lukt wanneer nabijheid wordt georganiseerd met dezelfde ernst als goede intenties: duidelijke rollen, toestemming, privacy, training, supervisie, safeguarding, verwijzing en evaluatie.

Geestelijke adoptie is bruikbaar als beeld voor Gods huisgezin en wederzijdse verbondenheid, zolang zij geen exclusieve ouder-kindmacht creëert. Bevrijdingsgebed kan alleen verantwoord naast professionele hulp bestaan wanneer psychische en medische verklaringen serieus blijven, specialistische grenzen gelden en de persoon vrij is om te weigeren of te stoppen.

De cijfers laten aanzienlijke kerkelijke inzet zien, maar vragen zorgvuldige interpretatie. Het armoedeonderzoek uit 2022 had 418 respondenten op 3.526 benaderde organisaties, gebruikte extrapolaties en kende grote spreiding. De uitkomsten tonen omvang en diversiteit, geen bewijs dat iedere lokale kerk dezelfde capaciteit of effectiviteit heeft.

Bronnen zijn opgenomen op de volgende pagina.

Bronnen en verantwoording

[1] Raad van Kerken in Nederland e.a., Gerechtigheid en barmhartigheid, onderzoek naar kerken, armoede en schulden, 2022. [2] CBS, Vrijwilligerswerk 2024, gepubliceerd 2025. [3] VGVZ, Beroep en Beroepsstandaard geestelijk verzorger. [4] PKN, bibliotheek Veilige Gemeente, gedragscode en meldprotocollen.

[5] Church of England, Deliverance Ministry en Safeguarding e-manual section 4.1, geraadpleegd september 2026. [6] Kerk in Actie, Jaarverslag 2024. [7] Voedselbanken Nederland, jaarcijfers 2024. [8] SchuldHulpMaatje Nederland, Jaarverslag 2024. [9] Stichting Present Nederland, cijfers 2024 en 2025.

[10] Pauluskerk Rotterdam, Wat wij doen, Kerkplein, samenwerkingspartners en Jaarverslag 2024. [11] Verwey-Jonker Instituut, De kracht van informele netwerken, 2024. [12] Gemeente Rotterdam en Verwey-Jonker Instituut, maatschappelijke waarde van levensbeschouwelijke organisaties, 2020.

[13] E. James Wilder, Zorg vanuit de christelijke gemeenschap, aangeleverd document. [14] Jim Wilder en Gerard Feller, Geestelijke adoptie vanuit de gemeente, aangeleverd document. [15] E. James Wilder, God of Satan als vader, aangeleverd document. De aangeleverde teksten zijn gebruikt als theologische en pastorale perspectieven; omstreden psychologische en spirituele claims zijn niet als empirisch feit overgenomen.

Onderzoeksnoot: cijfers uit verschillende jaren en definities zijn niet rechtstreeks vergelijkbaar. De grafiek met landelijke initiatieven toont afzonderlijk gerapporteerd bereik en is geen ranglijst van effectiviteit.